

csinysége, bábszerúsége miatt. Ezekből a (szomorú) bohózatokból egy démonikus világ néz ránk, amelyben saját világunk démonikusságára ismerhetünk. A *Kínkastély* végzettről filozofáló második besúgója így folytatja a mottóként idézett néhány mondatot: „Szemlélhető, tapintható Szellem ha volna, / s a világtörténelem hátán lovagolna: / akkor is férgék volnánk, csak nem ennyire, / s a végzetünk vezetne – csakhogy nem ide.”

P. MÜLLER Péter

A MIMÓZA BENNÜNK VAN

Pernecky Géza: *A korszak mint műalkotás*. Corvina Kiadó, Budapest, 1988

A *Tanulmányút a Pávakertbe* után kis híján két évtizedet kellett várni ahhoz, hogy az olvasó kezébe vehesse Pernecky Géza képzőművészeti tanulmányainak újabb kötetét (amely tanulmányok azért nem a legújabbak, mert a legfrissebb is nyolc éves). Ez az alig kilencvenoldali kis füzetke is csak azt bizonyítja, hogy a képzőművészet elmélete sem ismer lezárt rendszereket, lételeme (s alighanem a szerzőé is) a különböző nézetek állandó szembesítése és vitája. Művészetelméleti és -történeti írások tucatjai alakították az olvasókban azt a hitet, hogy a művészetről jól, hitelesen és szavahihetően csak kellő zordonsággal s lehetőleg állig begombolkozott stílusban lehet írni. Nos, Pernecky ismételtén rácafolt erre, bebizonyította, hogy ez tévhit, s azt is, hogy a művészet legszen- tebb, legkomolyabb és legvitatottabb dolgairól is lehet megdönthetetlen igazságokat mondani úgy, hogy közben az ember szellemes, ironikus, vagy éppen az abszurd humor eszközeit veti be.

Ebben a vonatkozásban a kötet első tanulmányának, a Csipkebokorgyújtogatóknak a stílusát akár tanítani is lehetne. „... a szerző az elején elmesélt néhány érdekes marhaságot, abban a reményben, hogy elég disszonánsak ahhoz, hogy meginduljon a termékeny folyamat, és a hibák elvezessenek végül valahová. Például a csodákhoz”, írja. A tanulmány elején népdalküszöbként alkalmazott „marhaságok”, úgymint: a New York-i kanálisokban élő krokodilok, a csecsemőgyilkos heroincsempészek, az aranyfényként csillogó, döglegyekkel borított ürülék, vagy a „legfinomabb árnyalatok kedvéért” a szenzibilizáló mimóza, szinte szimbolikus jelentőségűekké növekednek, s alkalmanként tetszés szerint behelyettesíthetők és alkalmazhatók egyes kortárs művészeti törekvések ismérveiként. Pernecky él is a lehetőséggel, meggyőzve közben bennünket arról, hogy „vannak még csodák, s csak arra kell vigyáznunk, hogy ne hogy beléjük lépjünk”, és arról is, hogy az a bizonyos mimóza bennünk van. A tanulmány, amely az Új hiba-tan alcímet is viseli, tulajdonképpen a hiba mibenlétét taglalja, illetve az ember-hiba-művészet reláció vonatkozásait. „... az ember olyan aljas, hogy örülni tud a hibáknak. Mióta nincs Isten. A hibák ugyanis, ha nem különösen bosszantók, akkor fölöttébb szórakoztatóak, egyes hibák pedig kifejezetten épületesek. Bepillantást nyújtanak az abszurdnak tartott területekre. Ez a kárpótlás azért, amiért különben olyan normálisak vagyunk” – írja. Szerinte a hiba az egyetlen út, amely a csoda, a teljesebb valóság felé vezet. Az egyetlen titok, ami még megpróbálható. A hiba, amelynek Pernecky szerint megvan a maga teológiája, morálja, esztétikája, mi több, szenzibilizálni is tud bennünket, aminek eredményeként újabb hibákat kérünk...

A kötet címadó tanulmánya, A korszak mint műalkotás továbbmegy, megállapítva, hogy „a hiba, amely a mai művészeket izgatja, a műalkotás szerves része, a mű vele születik és válik kvalitásossá”. A hiba-tan további megállapításokkal gazdagodik, többek között azzal, hogy a hiba sem feltétlen garancia. Ami a művészetben manapság egyedül érdekes, az a gyanú. „A csak gyanított, de föl nem ismert hiba hajtja előre a művészeket, és képes lenyűgözni az eseményekkel lépést tartó közönséget.” A továbbiakban azokat a művészi maximákat, programokat és problémákat veszi sorra, amelyek az elmúlt két évtizedben fontos szerepet játszottak a művészetben, eljutva annak megállapításáig, hogy a művészet napjainkban olyan feladatokat szolgál, amiket régebben nem a művészet, hanem inkább a direkt társadalmi akció vagy az ideológia segített életre: új életkereteket formál. Nem műveket, hanem minőségileg új szakaszokat, korszakokat alkot. Ennek a korszaknak pedig csak akkor lehet valószínűsége, ha nemcsak művészeti korszakot, hanem történelmit is jelöl.

Harmadik tanulmánya A Fekete négyzettől a Pseudo-kockáig, amelyben a kelet-európai avantgard tipológiájának megalapozására tett kísérletet. A kelet-európai konstruktivizmus revízióját adja, érvekkel alátámasztva s visszavezetve az irányzatot azokhoz a forrásokhoz, „melyek születésétől kezdve táplálták: a szimbólumteremtő erőkhöz, az ideák és ideológiák közelébe”. Ezután a szürrealizmust és a lírai absztrakciót elemzi, azok konstruktivista örökségeit is számbavéve, hogy az említett irányzattól örökölt motívumokat új formában alkalmazó Pauer Gyula, Halász Károly, Gulyás Gyula, Gáyor Tibor, Maurer Dóra, Méhes László, Pinczehelyi Sándor, Attalai Gábor és mások képviselte magyar konceptuális művészet értékeléséhez jusson el, megjegyezve azonban, hogy nem egyszerűen a konstruktivizmus formavariánsainak összegyűjtéséről, a típusok katalógusának összeállításáról van szó, hanem többről: „... a tartalmi árnyalatok, a változatok és átváltozások genézisét kellene megírni, a gondolat, a magatartás sorsát feltérképezni”. Szeretnénk azt hinni, hogy a kötet utolsó tanulmányának utolsó mondatai a következő kötet témakörét határozzák meg.

A művészetelmélet és -történet Pernecky-féle tárgyalási módját, érdekfeszítő, helyenként kimondottan izgalmas összevetéseit, elemzéseit lehet szeretni, lehet vitatni, csak egyet nem lehet: elvitatni ettől az NSZK-ban élő képzőművész-írótól. Írásmódja egyszerűbb halandók számára is élvezhetővé teszi az írásokat, a tudományos nyelv örvendés demokratizálódásáról téve tanúságot. Könyvének további érdeme, hogy a képzőművészetet tanulók és a szakemberek mellett azok is haszonnal forgathatják, akik a jelen problémáira keresnek választ. Mindent egybevetve: sikeres vállalkozás volt Pernecky kis tanulmánykötete, s jó gondolat volt a szép kivitelezésű Irisz Könyvek sorozatában megjelentetni.

NÁRAY Éva

HOMO BIBLIOPHILICUSOK

Kelecsényi Gábor: *Múltunk neves könyvgyűjtői*. Gondolat, Budapest, 1988

Tavaly a Gondolat kiadó felújította *Magyar Könyv* című sorozatát, melyet a 60-as években indított a céllal, hogy felelevenítse és az olvasóközönséggel megismertesse a magyar könyvkiadás, könyvtörténet, nyomda- és illusztráció-történet, valamint a